

नेवार महिलाहरुको सामाजिक शसक्तिकरणको अवस्था

(इलाम न.पा.बसोबास गर्ने नेवार जातीहरुको एक समाजशास्त्रीय
अध्ययन)

त्रिभूवन विश्वविद्यालय मानविकी तथा सामाजिकशास्त्र संकाय
अन्तर्गत स्नातकोत्तर तहको समाजशास्त्र विषयको (SA540) को आंशिक
आवश्यकता

परिपूर्ति गर्नको लागि तयार पारिएको

शोधपत्र

प्रस्तुतकर्ता

मुना श्रेष्ठ

परिक्षा रोल.नं. : १००२९

त्रि.वि.वि. रजिष्ट्रेशन नं : ६-२-५३७-६-२००७

महेन्द्ररत्न बहुमुखी क्याम्पस, इलाम

२०७५

त्रिभूवन विश्वविद्यालय
मानविकी तथा सामाजिकशास्त्र संकाय
समाजशास्त्र विभाग
महेन्द्ररत्न बहुमुखी क्याम्पस, इलाम

सिफारिस पत्र

यो अध्ययन त्रिभूवन विश्वविद्यालय, स्नाकोत्तर तह, महेन्द्ररत्न बहुमुखी क्याम्पस इलामको समाजशास्त्र तर्फको स्नाकोत्तर तहका नियमित छात्रा मुना श्रेष्ठले “नेवार महिलाहरुको सामाजिक शसक्तिकरणको अवस्था” शीर्षकको प्रस्तुत लघु-शोधपत्र मेरो निर्देशन र सुपरिवेक्षणमा तयार पार्नु भएको हो । स्नाकोत्तर तह द्वितीय वर्षको आठौं पत्रको आवश्यकता परिपूर्तिको लागि तयार गरिएको यो शोधपत्र मूल्याङ्कनका लागि सिफारिस गर्दछु ।

मिति : २०७५/०५/२८

शोध निर्देशक
सन्तोष पराजुली
उप-प्राध्यापक
महेन्द्ररत्न बहुमुखी क्याम्पस
इलाम

स्वीकृति-पत्र

त्रिभूवन विश्वविद्यालय मानविकी तथा समाजशास्त्र संकाय समाजशास्त्र विभाग अन्तर्गत स्नाकोत्तर तहको आठौं पत्रका लागि छात्रा मुना श्रेष्ठद्वारा तयार पारिएको प्रस्तुत “नेवार महिलाहरुको सामाजिक शसक्तिकरणको अवस्था” शीर्षकको प्रस्तुत शोधपत्र मुल्यान्कन समितिको निर्णयबाट स्वीकृति प्रदान गरिएको छ ।

मुल्यान्कन समिति

.....
विभागीय प्रमुख

नाम :

.....
वाह्य निरीक्षक

नाम

.....
शोध निर्देशक

नाम

मिति

कृतज्ञता ज्ञापन

नेवार महिलाहरुको समाजिक शसक्तिकरणको अवस्था एक अध्यायन विषयको शोधपत्र समाजशास्त्र विषयको शोधपत्र समाजशास्त्र विषयको स्नातकोत्तर तहको आर्थिक आवश्यकता पूरा गर्नको लागि तयार गरिएको हो । ईलाम जिल्लाको ईलाम नगरपालिका बालन गाउँ वाड नं. ६ मा बसोबास गर्ने नेवार जातिको सामाजिक शसक्तिकरणको अवस्थाको यथार्थपरक ठंगवाट समाजशास्त्रीय दृष्टिकोणले अध्यायन अनुसन्धान गरी उनीहरुलाई विकासको मूलप्रवाहमा समाहित गर्नु यो अध्यायनको मूलभुत उद्देश्य रहेको छ ।

सर्वप्रथम प्रस्तुत विषयमा अनुसन्धान कार्य गर्न अवस्वर उपलब्ध गराउने राजनितीशास्त्र, इतिहास, संस्कृति तथा समाजशास्त्र विभाग महेन्द्ररत्न बहुमुखी क्याम्पस इलाम र यस विभागका विभागीय प्रमुख श्री पुष्प कुमार दुङ्गाना प्रति हार्दिक धन्यवाद दिन चाहन्छु । यसै गरी यो शोधपत्र तयार गर्ने क्रममा अमूल्य सुझाव, सल्लाह र सहयोग गरी सुरु देखी अन्तिम समय सम्म निरन्तर निर्देशन दिनु हुने महेन्द्ररत्न बहुमुखी क्याम्पस, इलामका गुरु तथा शोधपत्रका शोध निर्देशक श्री सन्तोष पराजुली ज्यू प्रति विशेष हार्दिक कृतज्ञता ज्ञापन गर्न चाहन्छु । यसै गरी अन्य श्रद्धेय गुरुहरु माधव प्रसाद गतौला, गन्ज ब. बोहोरा र जीवन मणी दुलाल लगायतका सबै गुरुहरुप्रति पनि कृतज्ञता ज्ञापन गर्न चाहन्छु । यस अनुसन्धान कार्यलाई तथ्यपरक एवं समसामयिक बनाउन आवश्यक तथ्याङ्क उपलब्ध गराउने इलाम नगरपालिक वार्ड नं. ६ विनोद श्रेष्ठ, बालन गाउँका सम्पूर्ण उत्तरदाता महिलाहरु तथा स्थानीय बासी र नाम्सालिङ्ग सामुदायिक विकास केन्द्र प्रति हार्दिक धन्यवाद ज्ञापन गर्दछु ।

अन्त्यमा यस शोधपत्र तयार गर्न मेरो अध्यायनलाई यहाँ सम्म ल्याईपुऱ्याउन घरायसी र व्यवहारिक कठिनाईलाई वास्तै नगरी हरपल पूर्णरूपमा समय प्रदान गर्नु हुने मेरा घरपरिवारका सम्पूर्ण सदस्यहरु विशेष गरी मेरी आमा ईन्द्रकुमारी श्रेष्ठ, श्रीमान यसकुमार श्रेष्ठ, दाईहरु नवराज श्रेष्ठ, भाउजु जुनु श्रेष्ठ, दिदी विद्या श्रेष्ठ लगायत यस सोधकार्यमा हरपल सरसहयोग गर्नुहुने मेरो सहपाठी निलिमा रिमाल, रुपा पोखेल प्रति सदैव ऋणी रहने छु । शोधपत्रको पाण्डुलिपि शुद्धरूपमा टड्कन गर्नुहुने दाई श्री कल्याण बस्नेत ज्यू प्रति हार्दिक धन्यवाद प्रकट गर्दछु ।

मिति २०७५ भाद्र

मुना श्रेष्ठ
एम. ए. द्वितीय वर्ष
शोधपत्र

विषय सूची

शिर्षक	पृष्ठ संख्या
परिच्छेद एक	
परिचय	
१.१ अध्ययनको पृष्ठभूमि	१
१.२ समस्याको कथन	५
१.३ अध्ययनको उद्देश्य	६
१.४ अध्ययनको महत्व	७
१.५ अध्ययनको संगठन	७
परिच्छेद दुई	
पूर्वसाहित्य समिक्षा	
२.१ पूर्व साहित्य समिक्षा	९
२.२ सैद्धान्तिक प्रकार्यत्मक सिद्धान्त	१२
२.३ सैद्धान्तिक तथा अवधारणात्मक आधार	१४
परिच्छेद तीन	
अनुसन्धान ढाँचा	
३.१ अनुसन्धान ढाँचा	१७
३.२ अध्ययन क्षेत्रको छनौट	१७
३.३ तथ्याङ्कको प्रकृति र स्रोत	१७
३.४ नमुना छनौट विधि तथा समग्र र नमुना छनौट	१७
३.५ तथ्याङ्क संकलन विधि	१८
३.६ तथ्याङ्क विश्लेषण र प्रस्तुति	१८
३.७ अध्ययनको सिमा	१८

परिच्छेद चार
तथ्याङ्कको प्रस्तुतीकरण र विश्लेषण

४.१	अध्ययन क्षेत्रको परिचय	१९
४.१.१	भौगोलिक स्थिति	१९
४.१.२	प्रमुख खोलाहरु तथा पोखरी	२०
४.१.४	कृषि	२१
४.१.५	पर्यटकीय स्थलहरु	२१
४.१.६	राजनीतिक स्थिति	२२
४.१.७	मुख्य जनजातिहरु	२२
४.१.८	धार्मिक स्थलहरु	२२
४.२	इलाम नगरपालिकाको परिचय	२२
४.३	इलाम नगरपालिकाका नेवार जातिको परिचयात्मक विवरण	२३
४.३.१	नेवार जातिका थरहरु	२३
४.३.२	नेवार जातिको परिवार	२९
४.३.३	इलाम नगरपालिकाका नेवारहरुले बोल्ने भाषा	२९
४.३.४	घरको बनावट	३०
४.३.५	खानपान र भाँडाकुँडा	३०
४.३.६	मनोरञ्जन	३०
४.३.७	विवाह	३१
४.३.८	नातेदारी	३३
४.४	परिवारमा महिलाको स्थान	३४
४.५	नेवार महिलाहरुको सामाजिक संरचना	३५
४.५.१	नेवार जातिको धर्म	३६
४.५.२	विवाह संस्कार	३६
४.५.३	जन्म संस्कार	३६
४.५.४	मृत्यु संस्कार (दाहसंस्कार)	३७
४.५.५	चाडपर्वहरु	३८

तथ्याङ्क विश्लेषण र प्रस्तुतीकरण

५.१	नेवार महिलाहरुमा सामाजिक सशक्तिकरणको अवस्था	४२
५.१.२	नेवार महिलाहरुको परिवार सम्बन्धी अध्ययन	४२
५.१.३	नेवार महिलाहरुको उमेर सम्बन्धी अध्ययन	४३
५.१.४	नेवार महिलाहरुको श्रम विविधता सम्बन्धि अध्ययन	४४
५.१.५	नेवार महिलाहरुको धर्म सम्बन्धि विवरण	४५
५.२	नेवार महिलाहरुको राजनितिक स्थिति सम्बन्धि अध्ययन	४५
५.३	परिवार नियोजनको साधनको प्रयोग	४६
५.४	पारिवारिक निर्णय प्रक्रियामा महिला स्वामित्व एवम् सहभागिता	४७
५.५	नेवार महिलाहरुको शैक्षिक अवस्था सम्बन्धी अध्ययन	४८
५.६	नेवार महिलाहरुको आर्थिक पक्षको अध्ययन	४८
५.६.१	नेवाल महिलाहरुको आर्थिक स्थितिको अध्ययन	४९
५.६.२	नेवार महिलाहरुको समाजिक सहभागिता सम्बन्धी अध्ययन	५०
५.६.३	नेवार महिलाहरुको आयस्रोत सम्बन्धि अध्ययन	५१
५.६.४	नेवार महिलाहरुको पारिवारिक खर्च सम्बन्धी अध्ययन	५२
५.७	उत्तरदाताहरुको अवस्था कमजोर हुनाका कारणहरु	५२
५.७.१	पितृसतात्मक सोच	५३
५.७.२	सामाजिक मूल्य तथा सांस्कृतिक मूल्या मान्यता	५३
५.७.३	व्यवसायिक सिपको अभाव	५३
५.७.४	आर्थिक परनिर्भरता	५३
५.७.५	अवसरको कमी	५४

परिच्छेद छ

सारांश, निष्कर्ष र सुझाव

६.१	सारांश	५५
६.२	उपलब्धी	५८
६.३	निष्कर्ष	५९

सन्दर्भ सामाग्री

परिशिष्ट १

परिशिष्ट २

परिशिष्ट ३

परिशिष्ट ४

चिन्ह तथा संक्षेपीकरण

ई.स.	ईस्वी सम्वत्
वि.स.	विक्रम सम्वत्
गा.पा.	गाउँपालिका
इ.न.पा.	इलाम नगरपालिका
गा.वि.स.	गाउँ विकास समिति
प्रा.वि.	प्राथमिक विद्यालय
नि.मा.वि	निम्न माध्यमिक विद्यालय
मा.वि.	माध्यमिक विद्यालय
उ.मा.वि	उच्च माध्यमिक विद्यालय
म.र.ब.क्याम्पस	महेन्द्ररत्न बहुमुखी क्याम्पस
त्रि.वि.वि.	त्रिभुवन विश्वविद्यालय
कि.मि.	मिटर
डा.	डाक्टर
पृ.	पृष्ठ
CBS	Central Bureau of Statistics
NGO	Nongovernment Organization
INGO	International Nongovernment